

BAHREYN'DE KISA ÖYKÜ

Hüseyin YAZICI*

Özet: Bu makalede Arap yarımadasında çok eski bir medeniyete sahip olan Bahreyn'de son derecede geç bir dönemde başlayan ve hâlâ da istenilen düzeye gelememiş kısa öykünün doğuşu, gelişmesi ve belli başlı şahsiyetleri ile bu şahsiyetlerin eserleri ayrıca kısaca edebi kişilikleri ele alındı.

Anahtar Kelimeler: Bahreyn, öykü, Arap yarımadası

The Short Story in Bahrain

Abstract: In this article, the birth of the short story which started at a quite late time and is still going on in Bahrain, which has a very ancient culture in its development; and main personalities and works of these personalities and also their brief literary characters are discussed.

KeyWords: Bahrain, short story, Arabian peninsula

Bahreyn, Asya'da, Basra Körfezi'nde yer alan bir ada ülkesidir. Bahreyn¹ halkı İslâmiyetle Hz. Muhammed zamanında tanışmıştır. Bahreyn'den gelen yirmi kişilik bir heyet Medine'de Hz. Muhammed'i ziyaret ederek İslâm'ı kabul edip Müslüman olmuştur. M. X. yüzyılda Bahreyn, bir ara Karmatilerin eline geçti. Ancak halk, Karmati yönetimine karşı isyan ederek 1058 yılında bu yönetime son verdi. Bundan sonra sırasıyla Uyûniler, Salgurlular, Tabeler ve Cebrîler Bahreyn'e hâkim oldu. Bahreyn 1521-1602 yılları arasında Portekizlilerin hâkimiyetinde kaldı. Portekizliler 1602'de İranlı güçler tarafından Bahreyn'den çıkarıldı. Bu tarihten sonra Osmanlılar, İran, Arap yönetimleri ve Avrupa ülkeleri arasında Bahreyn üzerinde bir mücadele başladı. Bu durum 1783'te el-Halife ailesinin Bahreyn'de hâkimiyet kurmasına kadar devam etti. Bahreyn, 1783'ten beri bu ailenin yönetimi altındadır. Ancak el-Halife ailesinin ülkeye hâkim olmasından sonra da Bahreyn, çeşitli dış baskılara ve saldırılara maruz kaldı. Yakın komşusu Umman, Bahreyn için sürekli bir tehdit unsuru oldu ve birkaç kez saldırıda bulundu. Bahreyn

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi (hyazic61@hotmail.com).
1. Bk. <http://www.enfal.de/bahreyn.htm>

yönetimi Umman tehlikesine karşı zaman zaman Arap yarımadasındaki Vehhâbî hareketinin öncülerıyla yardımlaştı. Diğer taraftan, Bahreyn üzerinde Osmanlı-İngiliz rekabeti uzun yıllar devam etti. 1913'te Londra'da imzalanan bir anlaşmayla Osmanlı yönetimi Bahreyn'in bağımsızlığını tanımayı, İngiltere ise burayı kendi topraklarına ilhak etmemeyi kabul etti. Ancak İngilizler bu anlaşmadan sonra Bahreyn'le daha fazla ilgilenmeye başlayarak burayı kendi himayelerine aldılar (1820). Bu durum 1971 yılına kadar sürdü ve Bahreyn'in ekonomik-siyasi bağımsızlığını önemli oranda etkiledi. 1970 yılından itibaren İngiliz kuvvetlerinin Körfez'den çekilmeye başlamaları üzerine körfezdeki küçük ülkeler, Körfez Ülkeleri Federasyonu adıyla bir federasyon kurdular. Bahreyn emiri 15 Ağustos 1971'de yayınladığı deklarasyonla bu federasyondan ayrılarak bağımsızlığını ilân etti.

Bahreyn hakkında verdiğimiz bu kısa tarihi bilgiden sonra bu ülkede modern öykünün doğuşu ve gelişmesine geçelim:

Körfez ülkeleri, modern edebiyatın doğuş aşamasında aşağı yukarı birbirine benzer sebepler dolayısıyla Batı dünyasından oldukça geri kalmıştır. Ancak Bahreyn², bazı konularda az da olsa diğer körfez ülkelerinden ayrılmıştır. Burada modern döneme girmeden önce bu süreç öncesi çalışmalara bir göz atmak yararlı olacaktır. Bahreyn, diğer körfez ülkelerine nazaran daha fazla tatlı su kaynaklarına sahiptir. Bu tatlı su kaynakları doğal olarak burada çok eski medeniyetlerin kurulmasına, farklı kültürel bir zenginliğin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu medeniyetlerin başında Sümerler gelmektedir. Bunların ileride şu veya bu şekilde edebiyata yansımaları görülecektir. Uzun seneler, inci ticareti Bahreyn'in en önemli ticaret kaynağını oluşturmuş ve bu serüvende asıl kahramanlar, işçilerle dalgıçlar olmuştur. Bahreyn'in, körfez bölgesindeki incinin yüzde 40'ını çıkardığı düşünülürse bu zenginliğin özellikle Bahreyn klâsik Arap edebiyatındaki yeri hemen anlaşılabilir. Ancak modern dönemde petrolün bulunmasıyla artık odak noktası bu değerli maden olmuştur.

2. Bahreyn öyküsü için bk. Celil Mansûr el-Arîd ve diğerleri, *Dirâsât fî edebi'l-Bahreyn*, Kahire 1979, s. 431-452; İbrâhîm Abdullah Ğallûm, *el-Kıssatu'l-kasîra fî'l-Halîci'l-Arabî-Kuveyt ve'l-Bahreyn*, Basra 1981; a.mlf., *el-Kıssatu'l-kasîra fî'l-halîci'l-arabî (Kuveyt-Bahreyn)*, Bahreyn 2000; Muhsin Yûsuf, *el-Kıssatu fî'l-vatani'l-arabî*, Trablus 1985, s. 107-127; Monâ Gazâl, "el-Edebu fî'l-Bahreyn" *Mecelletu'l-Kâtib*, 4. sy. 1982; *Muhtârât mine'l-kasasi'l-kasîra fî 18 beleden arabîyyen*, Kahire 1993, s. 39-40; Tâhâ Vâdî, *el-Kıssatu dîvânu'l-Arab*, Kahire 2001, s. 147-149; <http://pubcouncil.kuniv.edu.kw/ajh/english/showarticle.asp?id=1171>.

Eğitim müesseselerinin ve matbuatın bazı körfez ülkelerine göre daha önce başladığı Bahreyn³, bu sahaya yine körfez ülkesi Katar'dan önce el atmış ve Bahreyn öyküsü Kuveyt öyküsü ile hemen hemen aynı şartlar altında doğmuştur. Aslında genel olarak körfez bölgesinde edebiyat, deniz ve çöl ile iç içe bir seyir takip etmiştir. İngilizlerin körfez bölgesindeki siyaseti, doğal olarak bu bölgenin edebi dünyasını da etkilemiştir. Bahreyn insanı, diğer körfez ülkelerinde olduğu gibi bir taraftan İngilizlerin uyguladığı sert siyaset, bir taraftan da Arap dünyasının özgürlüğe kavuşturulması hareketleri arasından sıyrılmaya çalışmıştır. Öykünün basınla sıkı bir ilişki içinde olduğu Bahreyn'in ilk gazetesi olan ve 1939'da Abdullah ez-Zâid tarafından çıkarılan "Bahreyn" in, öykünün burada tanınmasında ve yayılmasındaki rolü asla inkâr edilemez. Öykü burada da diğer bazı Arap ülkelerinde olduğu gibi iki aşamada gelişmiştir:

Birinci aşama, taklit, ikinci aşama ise öykünün modern edebi ölçülerine önemli oranda uyulduğu dönemdir. Taklit aşamasındaki öykü, şekil ve içerik açısından hitabet üslubuna sahip olup romantizmin etkisinde duygular, coşkular ve hayaller birbirini izlemiştir. Bu dönem Bahreynli yazarı için "toplum için sanat" öncelikli sırada yer almıştır. Okuyucunun dikkat ve alâkası hangi tarafta toplanmışsa onlar da o tarafa ağırlık vermiştir. Meselâ Muhammed el-Mâcid'in *Makâti' min simfûniyye hazîne* adlı koleksiyonunda yer alan "ğinâu'z-zikrayât" adlı öyküsünde "...ayrılığımız üzerinden yıllar geçmesine rağmen, vakit kaybına rağmen, beni harap eden alaycı günlere rağmen, içimde tutuşan ateşe rağmen, bütün bunlara rağmen sana yazıyorum. Sana yazma konusunda büyük bir arzu var içimde. Sana yazma arzumu kelimelerle ifade edemem."⁴ şeklindeki ifadeler yaklaşık yedi sayfa devam ediyor. Yine onun "selâs uğniyât alâ femi't-târîh" adlı hikâyesinde de ağır bir romantizm var. Genelde romantizmin hâkim olduğu bu dönemin öykülerinde realist öyküler de kaleme alınmıştır:

"...eski kerpiçten evlerin arasında yoluma devam ettim. Tarlalardaki gübre yanığı kokusu burnuma geliyordu. Gaz lâmbalarının zayıf ışıkları görünüyordu. Hurma ağaçlarının arasından çocukların sesleri işitiliyordu. Tehlikeli bir şeyden korkuyorcasına endişeli seslerdi bunlar.

3. Bahreyn Öyküsü daha önce tarafımdan *The Short Story In Modern Arabic Literature* adlı kitabımın (Kahire 2004) 193-199 sayfaları arasında yer almıştı. Bu makalede ise konu biraz daha genişletilerek ele alınmıştır.

4. Bk. Celil Mansûr el-Arîd ve dğr., a.g.e., s. 437.

-Anne! Ben üşüyorum.

-Hemen ateşi yakacağım. Bekle, önce yatağı toplayacağım.”⁵

Bu tür gerçekçi hikâyeler daha sonra birbirini izlemiştir.

Öykünün Bahreyn’de modern bir edebi tür olarak ele alındığı sıralarda, diğer bazı körfez ülkelerinde kültürel bir açılımın yaşandığını burada belirtmeliyiz. Bu dönemde, yani 1940’larda diğer Arap ülkelerinde edebi açılım ve gelişmelerin yanı sıra, sosyal, siyasal ve ekonomik sorunlar da yaşanıyordu. Bahreyn, işgal altında bile pek çok alanın yanı sıra edebi alanda da dikkate alınması gereken gelişmeler yaşadı. Burada XX. asrın başlarında ekonomik hayatta önemli gelişmeler dikkati çekti. İnci ticareti, balıkçılık bunların başında gelmektedir. Bu gelişmeler, sadece ekonomik alanda değil, sosyal alanda da önemli ilerlemeler sağladı. Diğer taraftan, ekonomik koşulların düzelmesine paralel olarak eğitim alanında kayda değer atılımlar gerçekleştirildi. Bu dönemde toplumun sorunları ile ilgilenen tek edebi tür şiirdi. Yine bu dönemde Mısır’da gazetecilik oldukça ileri düzeydeydi. Daha çok “Risâle” ve “Hilâl” dergileri, Bahreyn okuyucusunun ilgi alanı içindeydi. Arap gazeteciliğinin gelişmesi Bahreyn’de edebi ve kültürel harekette büyük bir rol oynadı. Çünkü öykü, o dönemde doğrudan gazeteciliğe bağlıydı. Nitekim Bahreyn’de öykü, yukarıda da ifade edildiği gibi Bahreyn gazetesinin yayına girmesiyle gelişmeye başladı.

Bahreynli araştırmacı ve eleştirmen İbrâhîm Ğallûm, *el-Kıssa fi'l-Halîci'l-Arabî* adlı eserinde bu alanda önemli bilgiler vermektedir. İlk öykü yazma girişimlerinin başladığı 1940’lı yıllarda Bahreyn’de ünlü dünya edebiyatçılarından öykü çevirilerinin yapıldığını burada zikretmeliyiz. M.D. Kâsım’ın, Batıdaki üniversitelerin birinden mezun olan ve Batıyı taklit eden bir delikanlıdan bahseden “et-taklîdu’l-a’mâ” (körü körüne taklit) adlı öykü denemesi, bilinçsiz bir şekilde taklidin zararlarını irdeler.⁶ Yine onun “sersâr” adlı öyküsü, ahlaki nasihatlerle doludur.⁷ “yevm inzâlî’s-sufun” adlı öykü ise ağır şartlar altında ezilen fakir ve zavallı insanı konu edinir.⁸ 1940’lı yıllarda kaleme alınan bu ve benzeri öyküler, aslında modern öykü ölçülerine sahip değildi. Bunlara da vaaz ve irşat üslubu hâkimdi. Daha

5. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 438.

6. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 435.

7. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 435.

8. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 435.

sonra Bahreyn gazetesinin İngilizler tarafından kapatılmasıyla bu girişimler de sona ermiş oldu.

Bahreyn’de zamanla edebi ilham kaynakları değişmiş, sosyal çevre, petrolün de bulunmasıyla yavaş yavaş değişime uğramıştır. Doğal olarak yazarlar da bu değişim ve açılımın etkisinde kalmıştır. Ancak burada her şeye rağmen romantizmin uzun yıllar ısrarla devam ettiğini belirmemizde yarar vardır. Bahreyn’de ilk modern öykünün yazarı Ahmed Süleyman Kemal⁹, 1950’li yıllarda öyküler yazmış ve daha çok modern öykünün ortaya çıkışındaki rolleri asla yadsınamayacak olan burjuva tabakasını ele almıştır. Bu arada boşanma, erken evlilik, aile plânlaması üzerinde de durmuştur. 1950’li yılların öykü yazarları arasında yer alan Ali Seyyâr, 1960’lı yıllara kadar öykü yazmaya devam etmesine rağmen pek başarılı sayılmamıştır. Adı geçen yazarın *Seyyid* (Bahreyn 1976) adlı bir öykü koleksiyonu bulunmaktadır. Bu arada mahalli gazetelerin çıkışı ve çeşitli edebi dernek ve yayın organlarının kuruluşu, öykünün gelişme seyrini de değiştirmiştir.

1960’lı yıllarda Bahreynli genç yazarların önemli adımlar attığı dikkati çekmektedir. Romantizmin etkisi altında başlayan bu hareket, her şeye rağmen taklitten uzaklaşmamış, uzun bir süre geleneklerin ağır baskısı altında bocalamıştır. İlk sıralarda şekil ve içeriğe pek önem vermeyen Bahreynli öykü yazarları, daha çok hitabete dayalı ve hüznü dolu konular seçmiştir. İlk dönemin diğer öykücülerinde arasında Ahmed Keyyâl, Bahreyn’de ilk öykü girişimlerini başlatanlar arasında yer alan Mahmûd Yûsuf ve Abdurrahman es-Seyyâr’ı görmekteyiz.¹⁰ Daha sonra Bahreyn’in istiklaline kavuşmasından, yani 1970’den sonra hem öyküde gözle görülür bir gelişme hem de realizme önemli bir kayış olduğu gözlenmiştir. Bu dönemde daha çok gerçekçi ve gözleme dayalı hikâyeler yazılmaya başlanmıştır. Fakir kesitlerin sorunları bu dönemin en önemli temasıdır.

Eserlerinde sembolizmi yoğun bir şekilde kullanan¹¹ Muhammed el-Mâcid’in (ö.1986) daha önce de belirtildiği gibi *Makâti’ min simfûniyye hazîne* (Kuveyt 1970) adlı koleksiyonunda yer alan “ğînâu’z-zikrayât” ile “selâs uğniyât alâ femi’t-târîh” adlı öyküleri daha çok hitabete dayalı olup

9. Bk. a.mlf., a.g.e., s. 436.

10. Bk. www.jehat.com/ar/default.asp?action=article&ID=1919

11. Bk. <http://pubcouncil.kuniv.edu.kw/ajh/english/showarticle.asp?id=1171>

hüzün doludur.¹² Muhammed el-Mâcid'in bu alanda *er-Rahîl ilâ muduni 'l-ferah* (Bahreyn 1977), *er-Raks alâ ecfâni 'z-zalâm* (Bahreyn 1984) adlı başka koleksiyonları da bulunmaktadır. Öykülerinde karakterlerinin daha çok psikolojik dünyalarıyla ilgilenen Halef Ahmed Halef'in *el-Hulm va vucûh uhrâ* (Bahreyn 1975) adlı 12 öykülük koleksiyonu içerik açısından farklı bir üslubun habercisiydi.¹³ Bazı öyküler de trajedi ya da kahramanlarının az da olsa başarısı ile son bulur. Halef Ahmed'in bu mecmuası iki kısımdan oluşmaktadır:¹⁴

Birinci kısımda bulunan “el-vâha”, “et-tıflu'l-ğarîb”, “el-kahr”, “intibâât an vech”, “el-lu'be” adlı öyküler, ilk denemeler olup geleneksel klâsik öykünün etkilerini taşır. Bu öyküler aynı zamanda 1930'larda Rusya'da oldukça revaçta olan toplumsal gerçekliğin izlerini de taşımaktadır İkinci kısımda bulunan “avdetu'r-ru'ye”, “el-hulm va vucûh uhrâ”, “ahad vucûhu'l-hulm”, “el-murâkabe”, “uğniyetu'l-mesîra”, “mahatta fî evveli't-târîk” öyküleri ise hem içerik hem şekil açısından önemli yenilikler taşımaktadır. Modern öykünün ölçülerini uygulama ve Bahreyn'in mahalli renklerini kullanma konusunda aklımıza gelmesi gereken ilk şahsiyetler arasında yer alan Halef Ahmed Halef'in bu alanda kaleme aldığı bir diğer koleksiyonunun adı ise *Fîznâr* (Beyrut 1985)'dir. Fuâd Ubeyd'in *Bedriyye fî tarîki 'l-hayât* (Bahreyn 1971) adlı koleksiyonunun içinde yer alan “Bedriyye” adlı öyküsü de trajedi ile son bulur.¹⁵ Fuâd Ubeyd'in diğer koleksiyonları arasında *Zikrayât ale'r-rimâl ve Teemmulât ve hemesât*'ı görmekteyiz. Aslında bütün bu girişimler, teknik öykünün yazımına zemin hazırlamıştır. Taklit aşaması içinde, toplumun çeşitli kesimlerini ele alıp bunları öykülerine taşıyan öykü yazarları da çıkmıştır. Bu arada 1971'de Beyrut'ta yayımlanan *Sîratu'l-cû' ve's'samt* adlı mecmuada Bahreynli dokuz farklı öykücüden hikâyeler yer almıştır. Burada yazan öykücülerden Mısırlı Tevfik el-Hakîm, Necîb el-Mahfûz ve Yûsuf İdrîs'ten etkilenen Halef Ahmed Halef'in “vechâni ve fe'run mez'ûr” adlı öyküsü¹⁶ Filistin ile ilgilidir. Yazar bu öyküsü ile şekil bakımından önemli bir mesafe kat etmiştir.

12. Bk. Celîl Mansûr el-Arîd ve diğerleri, *a.g.e.*, s. 437.

13. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 438.

14. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 451-452.

15. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 439.440.

16. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 451.

Özellikle “el-Advâ” (520. sy, sene 1975) ve “el-Mevkıfu’l-edebî” (202. sy, sene 1975) adlı dergilerde ilk öykü teşebbüsleri için önemli bilgiler bulunmaktadır. Mesela İbrahim Abdullah Ğallûm’un “el-Advâ”da (s.18-19) çıkan makalesi ile Abdullah Ali Halife’nin “el-Mevkıfu’l-edebî” (s. 81-92)’de çıkan makalesi Bahreyn öyküsü için önemli birer kaynak kabul edilmektedir.¹⁷ Adı geçenlerden Abdullah Ali Halife’nin bu alanda kaleme almış olduğu eserleri şunlardır:¹⁸ *Lahnu ’ş-Şitâ’* (1975), *el-Kursân ve ’l-medîne* (1982) *er-Reml ve ’l-yâsemîn* (Suriye 1982), *Yevm kâiz* (Beirut 1984), *Uĝniyetu ’l-mâ’ ve ’n-nâr* (1989), *İmraa* (1991), *ed-Debâb* (1992), *Sehra* (1994) *Neşîdu ’l-bahr* (1994) ve *Dehşetu ’s-sâhir* (Suriye 1997).

İlk tecrübelerden hareketle halkın sorunlarını iyi kavrayan genç öykü yazarları, gerçeği olduğu gibi aktarıp tahlil ettiler. Bazı öykücülerin aksine kritik realizm sosyalist realizm arasında mekik dokuyan Muhammed Abdulmelik’in (d.1944), ilk öyküleri ile son öyküleri bu açıdan birbirinden çok farklıdır. Muhammed Abdulmelik, özellikle son dönemlerde yazdığı öykülerinde gerçeği anlatmakla yetinmez, bu gerçeğe benzer bir başka gerçek yaratmaya çalışır. Adı geçenin ilk öykü koleksiyonu ve Maxim Gorky’nin etkisinin açık olarak görüldüğü *Mevtu sâhibi ’l-araba*, Bahreyn 1972 (araba sahibinin ölümü) adlı eserindeki öykülerinde Bahreyn’in fakir semt ve köylerinin fotografik tasvirine tanık oluyoruz. Esasen Bahreyn’de teknik öykünün ilk örneklerini Muhammed Abdulmelik’in 16 öykülük *Mevtu sâhibi ’l-araba* ile bize Necîb Mahfûz’u hatırlatan 15 öykülük *Nahnu nuhibbu ’ş-şems*, Beirut (biz güneşi seviyoruz) adlı koleksiyonlarında görmekteyiz.¹⁹ Ancak bu eserlerinde “Sa’d sekrân”, “el-hâretu’l-mel’ûne”, “mevtu sâhibi ’l-araba” ve “Ahmed en-Nâtûr” adlı öyküler, modern öykü anlayışının dışında olup, deneme tarzı öyküler arasında yer almaktadır.²⁰ Onun zemen adlı öyküsü ise modern edebi ölçülere sahip öyküsünün dönüm noktasıdır.²¹ Muhammed Abdulmelik’in bu öyküsü de bütün çabalarına rağmen taklidin etkisinden kurtulamamış ancak modern öykünün ölçülerine önemli ölçüde yaklaşmıştır. Diğer yandan onun “kavsu kuzah” adlı öyküsü, modern öykü alanında yeni

17. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 434.

18. Bk. www.jehat.com/ar/default.asp?action=article&ID=1919; TâhâVâdî, *a.g.e.*, s. 149.

19. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 445.

20. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 445.

21. Bk. a.mlf., *a.g.e.*, s. 445.

bir üslup taşıdığı için önemli sayılmıştır.²² Muhammed Abdulmelik'in bu alanda *Sukûb fî rieti 'l-medîne* (Bahreyn 1979), *es-Seyyâc* (Beyrut 1982), *en-nehr yecrî* (Bahreyn 1984), *Re'su 'l-arûse* (Bahreyn 1987) adlı başka eserleri de bulunmaktadır.

Öyküleri genelde diyaloglardan oluşan ayrıca Muhammed el-Mâcid gibi eserlerinde yoğun bir sembolizmin görüldüğü Emîn Sâlih'in (d.1950) *Hune 'l-verde hunâ narkus* (Beyrut 1973) adlı öykü koleksiyonu, modern öykü üslubu içinde ele alınmıştır. Okuyucunun zihninde farklı bir dünya canlandıran Emîn Sâlih, taklitten uzak, konu birliğine hâkim modern öykü kaleme alabilmiş birkaç yazardan birisidir.²³ Bu arada, 1980'li yıllardan beri öykü kaleme alan *Keyfe sâre 'l-ahdaru hacer* (1988) *Merâya 'z-zill ve 'l-ferah* (Beyrut 1984), *İmraa ve Racul* adlı öykü koleksiyonlarıyla Fevziye Raşîd (d.1954), ayrıca Ayşe Ğallûm (d.1952), Monâ Ğazâl, *er-Rîmûrâ* (Kuveyt 1983) adlı koleksiyonu ile Munîre Fâzıl; *Def' lâ vasfe lehu* (1985), *Hâlâtu 'l-'ib 'i 'l-evvel* (1986) ve *Zâkiratu 'l-mâ'* (Bahreyn 1989) adlı öykü kitaplarıyla²⁴ Nuaym Âşûr; Abdulkâdir Akîl (d.1949), Îsâ Hilâl, Îsâ Râşid el-Halîfe, Ahmed Cum'â, Muhammed Mustafa Humayyis, Ahmed el-Huceyrî, Cemâl el-Hayyât (d.1958), Cubeyr el-Muleyhân, *el-Beyâd* (Bahreyn 1984) adlı eseriyle Ferîd Ramadân (d.1961), Halîfe el-Ureyfî ve Gâzî el-Kusaybî de bu alana emeği geçenler arasındadır.²⁵ Yukarıda da adı geçen Fevziye Raşîd'in, bir çocukla oynayan küçük bir kızın bu hareketinin bir aile şerefi olarak kabul edilme konusunu dile getirdiği "musâele" adlı öyküsü²⁶ aslında yeni bir konu olmamakla beraber, kullanılan modern öykü tekniğine uygun sanatsal üslup ve dil bakımından önemlidir. Toplumsal eleştirinin göze çarptığı öykünün aslı mesajı şu cümlede yatmaktadır:

"...O, sorgulanmadan ebedi olarak görünmemeye mecbur edildi. Hem de her gün gördüğün ve toplumun da iştirak ettiği bir eylem için!"²⁷

Fevziye Râşid, "el-cuzûru 'l-mustehîle" adlı öyküsünde²⁸ akıcı bir dil kullanmış ve Bahreyn öyküsünün kat etmesi gereken mesafeyi biraz da olsa kısaltmıştır.

22. Bk. a.mlf., a.g.e., s. 441.

23. Bk. a.mlf., a.g.e., s. 449.

24. Bk. www.jehat.com/ar/default.asp?action=article&ID=1919

25. Bk. www.arabgate.org

26. Bk. *Muhtârât mine 'l-kasasi 'l-kasira fi 18 beleden arabiyen*, s. 39-40

27. Bk. a.g.e., s. 141.

28. Bk. Muhsin Yûsuf, a.g.e., s. 55-57.

Burada Bahreyn öyküsünden örnek olarak Abdulkâdir Akîl'in "el-hisâr"²⁹ adlı hikâyesini de sunmak istiyoruz. Öykü, çok basit bir dil ve üslupla kaleme alınmıştır. Üslup, bir yazar için çok önemli olup yazarın dili kullanma başarısını gösterir. Baba, meşguliyeti dolayısıyla gezdiremediği beş yaşındaki oğlunu, dağa çıkararak gezdirmeye karar verir. Ancak orada bir cinayet işlenmiştir. Dolayısıyla dağa çıkamazlar. Bu sefer deniz kenarına gitmeye karar verirler. Ancak yollarını kaybederler. Yolda arabaları çamura batar. Karanlıkta sabahlamak zorunda kalan baba ve oğul, sabahın erken saatlerinde evlerine dönerler. Bu öyküde başarılı olarak kabul edeceğimiz hususlar öyküdeki karakterlerin azlığı, olayın karmaşık olmayışı ve olayın bir günlük oluşudur. Diğer taraftan bilineceği gibi başarılı öykülerde zaman anlatılmaz, hissettirilir. Adı geçen öykü, zamanı okuyucuya anlatmıyor, hissettiriyor. Öyküde bir bütünlük görülse de ana fikrin zayıf oluşu, aktif okuyucuyu olumsuz yönde etkiliyor. Bir öyküde hayat ile sanatın birleşmesi gerekir. Aşağıda adı geçen öyküden kısa bir paragraf sunulmuştur:

"Karım evde kalmayı tercih etti. Çünkü arabaya binmekten korkuyordu. Fakat bize, uzak bir çöle gidecekmışiz gibi pek çok börek ve tatlı hazırladı. Muhammed'in mutluluğunu, sevinçten neredeyse uçtuğunu görünce büyük bir rahatlık hissettim. Ona dedim ki: Sana şehrin sonun bulunan büyük bir dağ göstereceğim.

Çocuk sevinçle bu dağa tırmanacak mıyız? dedi...³⁰

Abdulkâdir Akîl bu alana şu eserleriyle katılmıştır:³¹ *İstiğâsât fi'l-âlemi'l-vahşî* (Bahreyn 1979), *Mesâu'l-billûrât* (Beyrut 1985), *eş-Şukrân* (Bahreyn 1994); yine adı geçen çocuk öyküleri alanında da şu eserleri bulunmaktadır: *Men serika kaleme Nedâ* (1977), *el-İttifâk* (1980) ve *el-Ğaymetu's-sevdâ'* (1980).

Sonuç olarak Körfez ülkeleri arasında klâsiğin alışılmış çizgisinden sıyrılarak modern edebi ölçüler içinde, başta öykü olmak üzere bütün edebi türlerde eser verme gayretlerinde Bahreynli yazarların ön sırada yer aldıkları görülmektedir. Ancak şu da bilinmelidir ki toplumun kültür seviyesi ve bu

29. Bu öykü, Suudi Arabistan'da *er-Râvî* dergisinin I. sayısında (1998) yayımlanmıştır Bk. Tâhâ Vâdî, *a.g.e.*, s. 275. Ayrıca öykü için bk. a.mlf., *a.e.*, s. 269-275.

30. Bk. Tâhâ Vâdî, *a.g.e.*, s. 269.

31. Bk. www.jehat.com/ar/default.asp?action=article&ID=1919

kültürün derinliği hikâyeciyi doğrudan etkilemektedir. Toplumun hikâye karşısında alacağı tavır, dikkat ve alakası yazarın daha iyi anlaşılır olmasını ve eserin canlı kalmasını sağlar. Mehmet Kaplan'ın ifade ettiği gibi eser, yazar ile okuyucunun ortak malı olduğuna göre okuyucu tavrının bir ülkenin edebi faaliyetlerinde son derece önemli bir etkisi vardır ve daha doğrusu okuyucu bir bakıma bu faaliyetlerde söz sahibidir. Bahreyn öykücüleri, başarılarına rağmen ulaşılması gereken noktaya doğru hâlâ yol almaktadırlar. Bu ülkede öykü alanında sarf edilen çabaların, yaşanan şartların da dikkate alınıp değerlendirilmesi gerekmektedir.